

TALLINNA LOOMAAIA MAJANDUSAASTA ARUANNE

01.01.2017 – 31.12.2017

Tiit Maran
Tallinna Loomaaia direktor
30. aprill 2018

SISUKORD

1 TEGEVUSARUANNE

- 1.1 Töötajaskond
- 1.2 Põhilised finantsnäitajad ja eelarve täitmine
- 1.3 Ülevaade investeeringutest
- 1.4 Olulisemad tegevused 2018. aastal
- 1.5 Välisprojektid
- 1.6 Saadud toetused

2 TEGEVUSVALDKONNAST TULENEVAD PEAMISED ÜLESANDED

- 2.1 Teadus- ja arendustegevus
- 2.2 Loomkond, selle arendamine ja haldamine
- 2.3 Külastatavus ja müügitegevus
- 2.4 Haridustegevus
- 2.5 Haldustegevus

1 TEGEVUSARUANNE

Tallinna Loomaaed on Tallinna Kultuuriameti hallatav asutus, mille tegevusvaldkond on loodusharidusliku tegevuse kaudu loodus- ja keskkonnateadmiste populariseerimine, liigikaitse ja teaduslik uurimistöö, täienduskoolituse võimaldamine ning inimestele looduslähedases keskkonnas puhkevõimaluste pakkumine.

Tallinna Loomaaed asub aadressil Ehitajate tee 150/Paldiski mnt 145, 13522 Tallinn ning tegutseb Tallinna Linnavalitsuse 16.10.2013 määrusega nr 169 kehtestatud põhimääruse alusel.

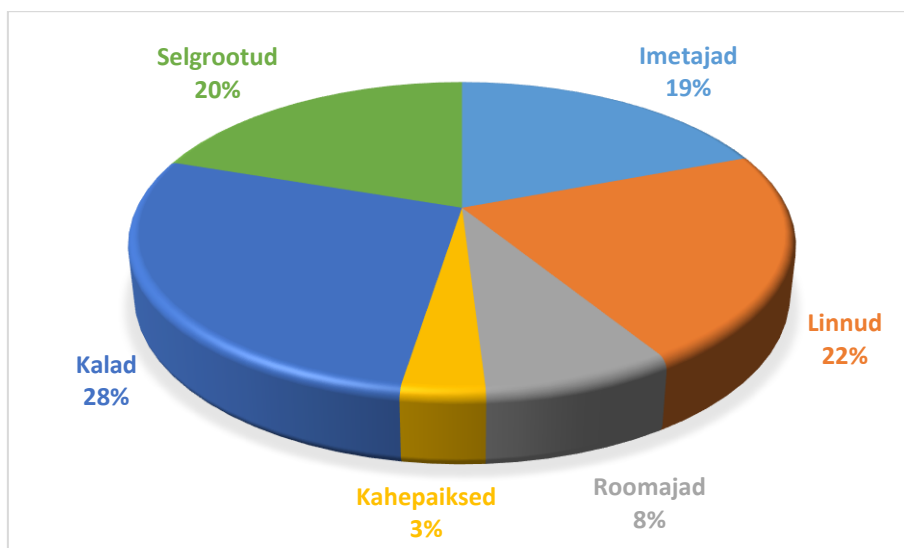
Tallinna Loomaaed asutati aastal 1939. Loomaaia esimeseks asukaks oli ilves Illu, kes ka praegu vapiloomana loomaaia algusaegu meenutab. Eestis ainus omalaadne loomaaed on alati tegutsenud Eesti pealinnas, kolides 1983. aastal Kadriorust Haabersti linnaossa oma praegusesse asupaika — Veskimetsa, hõlmates territooriumi pindalaga 88,6 ha, millest 26-l hektaril on loomade aedikud. Kuna 1980. aastal toimunud Moskva olümpiamängude järgselt oli kultuuriasutuste rajamine keelatud, pidi loomaaed leppima, et loomade uued ja ajutised kodud ei vastanud algsetele plaanidele pidada loomi poolvabas elukeskkonnas.

Meie loomkonda kuulub 11 265 isendit 520-st liigist ja alamliigist. Loodusest toodud loomade osakaal moodustab kogu loomkonnast väga väikese osa, st hetkel on meil *in situ* sündinud isendeid kokku 63 (51 lindu ja 12 imetajat). Viimastel aastatel on meil edukalt paljunenud sõralised ja kabjalised, lindude paljunemine on olnud rahuldav. Järglasi oleme saanud ka haruldastelt liikidelt (nt amuuri leopard, teravmökk ninasarvik, siberi valgekurg jt). Meie loomkonna mitmekülgsus on esile tõstnud nii loomaaia personal kui külastajad. Paljud meil peetavad liigid (ligi 60) kuuluvad rahvusvahelistesse programmidesse st ohustatud liikide Euroopa programmi (EEP) ja rahvusvahelisse suguregistrisse (ISB).

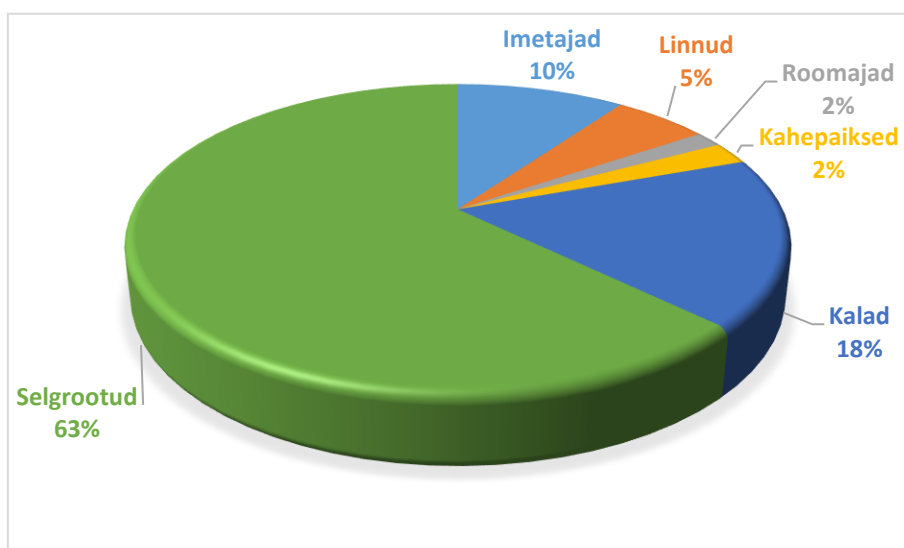
Tabel 1. Seisuga 31.12.2017 oli Tallinna Loomaaia kollektsioonis 11 265 isendit 520 liigist ja alamliigist, kes jagunesid järgmiselt:

	Liike	Isendeid
Imetajad	100	1 116
Linnud	114	633
Roomajad	41	183
Kahepaiksed	18	261
Kalad	144	1 999
Selgrootud	103	7 073
Kokku	520	11 265

Tallinna Loomaaia kollektsiooni liigiline jaotumus 2017

Tallinna loomaaia isendiline jaotumus 2017

1.1 Töötajaskond

Tallinna Loomaaias oli 2017. aastal 211,25 koosseisulist töökohta. Töötajaid oli kokku 214, sealhulgas 4 peatatud töölepingut, mis on 1 töötaja vähem kui 2016. aastal samal ajal. Kinnitatud palgamäär kuus oli 166 355 eurot.

Täidetud töökohtade arv oli 208,25. Seoses riigihanke „Tallinna Loomaaia toitlustusteenuse kontsessioon“ läbiviimisega, sõlmiti toitlustusteenuse pakkumiseks 22.06.2017 leping ühispakkujaga OÜ Rahva Toit ja OÜ Tuuleveski. Lähtuvalt töökorralduslikust muudatusest kustutati 2017. aasta 1. juulist Tallinna Loomaaia koosseisust struktuuriüksus toitlustusosakond.

Töökohtade täitmiseks kuulutati 2017. aastal välja 3 (majandusjuht, kommunikatsioonispetsialist, juhiabi-asjaajaja) ja 2016. aastal 4 avalikku konkurssi. Samas on 2017. aasta jooksul tööle võetud 81 ja lahkunud 58 töötajat. Loomaaia töötajate keskmine vanus oli 2017. aasta lõpus 50 aastat.

Tähtsaks motivatsiooniallikaks on töötajatele töökeskkond ja töökorraldus.

1.2 Põhilised finantsnäitajad ja eelarve täitmine

Omatulud

Tallinna Loomaaed teenis 2017. aastal müügitulu 1 838 tuhat (2016. aastal 1 828 tuhat) eurot. Valdava osa käibest moodustas piletite müük 1 336 tuhande (2016. aastal 1 067 tuhande) euro suuruses summas. Käibe suurenemine võrreldes varasema aastaga oli tingitud suuremast külastajate arvust ja piletite hinnatõusust 2017. aasta aprillis. Kokku külastas 2017. aastal Tallinna Loomaaeda 407 tuhat (2016. aastal 406 tuhat) inimest.

Loomaaia 2017. aasta eelarve põhitegevuse tulude täitmiseks kujunes 1 839 tuhat eurot, so 95% kavandatud. Toetuseid ja annetusi saadi kokku 362 tuhat eurot.

Tabel 2. Loomaaia omatulud

Tallinna Loomaaia omatulud kokku:	1 838 975
Tulud kultuuri- ja kunstialasest tegevusest	
Piletitulu	1 366 086
teenused (ekskursioonid, loengud, õppeprogrammid, looduskool)	68 237
kultuuriasutuse muu teenus (väikevanker, üritused, linnalaagrid)	44 069
kultuuriasutuse ruumide kasutamine üritusteks	29 442
Õiguste müük	
tulu parkimisest	43 517
Üür ja rent	
tulu kommunaalteenuste müügist	11 420
muu vara üür ja rent	55 596
Muu toodete ja teenuste müük	
Reklaamitulu	5 100
Toitlustamine	104 170
muud eespool nimetatud tulud majandustegevusest (sh suveniiride müük)	111 310

Tegevuskulud

Tallinna Loomaaia 2017. aasta tegevuskulud täideti summas 4 858 tuhat eurot ehk 96%. Tegevuskulude kasutamata jääk oli 179 tuhat eurot ja investeeringute kasutamata jääk 130 tuhat eurot, millest kanti 2018. eelarveaastasse üle 130 tuhat eurot. Ülejäänud osas jäid kulud

katmata peamiselt omatulude alataitmise tingitud kulude kokkuhoiust ja täitmata töökohtade töötasuvahenditest.

Soetused põhivarasse jäid alataidetuks, kuna investeringu tegemine paksunahaliste majja lükkus edasi ja kulutused kanti üle 2018. aastasse. Kulutused jäid 2017. aasta eelarves kavandatud mahus täitamata seoses jääkaru ekspositsiooni valmimisega 2017. aasta sügisel, mis nõudis suuremat tähelepanu kogu loomaaria meeskonnalt, ning loomaaria haldus- ja hooldusmeeskonnas toimunud personali muudatusega. Kuna olemasolevas hoones paiknevad soojalembelised loomad (elevandid, ninasarvikud jne) siis ei olnud võimalik planeerida nimetatud remonttöid ka talviseks perioodiks. Remonditööde maht nägi ette paksunahaliste maja kütte osalist sulgemist ja müra tekitavaid lammutustöid, mis võivad sisetingimustes olevatele loomadele olla häirivad.

Paksunahaliste maja osalise rekonstrueerimise hange on kavandatud välja kuulutada 2018. aasta I-II kvartalis ja hankelepingu eeldatav täitmise aeg on II-III kvartalis.

Tabel 3. Loomaaria tegevuskulude eelarve täitmine

	Loomaaid kokku		sh keskkonnahariduskeskus	
	Eelarve	Täitmine	Eelarve	Täitmine
Liikmemaksud	13 566	13 566	0	0
Töötajate töötasu	2 279 152	2 237 776	254 655	253 175
Erisoodustused	6 564	6 613	0	0
Tööjõukuludega kaasnevad maksud	774 299	758 927	85 722	85 677
Administreerimiskulud	62 830	57 017	6 194	2 470
Uurimis- ja arendustegevus	1 303	1 302	0	0
Lähetuskulud (va koolituslähetus)	25 105	22 412	4 590	2 307
Koolituskulud (sh koolituskulud)	7 917	7 068	2 440	1 692
Küte ja soojusenergia	156 525	154 620	18 000	16 628
Elekter	243 056	239 859	17 815	16 630
Vesi ja kanalisatsioon	62 932	62 408	2 600	2 373
Korrashoiu- ja remondimaterjalid	126 298	115 751	5 100	5 073
Korrashoiuteenused	72 527	67 839	1 600	421
Valveteenused	9 550	9 502	0	0
Hoonete remont, restaureerimine	49 037	48 885	0	0
Edasimüüdnud kommunaal kulud	12 182	11 235	0	0
Sõidukite majandamiskulud	91 864	90 173	1 640	1 311
Info ja kommunikatsioonitehnoloogia kulud	38 037	37 315	3 917	3 915
Inventari majandamiskulud	98 052	84 861	4 025	1 957
Toiduained	50 369	50 362	0	0
Meditstiini- ja hügieenikulud	17 216	16 834	2 200	1 826
Kommunikatsiooni-, kultuuri-, hariduse ja vaba aja sisustamise kulud	46 411	46 108	15 476	15 328
Eri- ja vormiriietus	59 722	59 194	0	0

Loomasööt ja ravimid	475 000	474 520	0	0
Muud erivahendid ja kaubad	56 355	54 544	40	40
Muud tegevuskulud (käibemaks, lõivud, loodusressursside kasutus)	191 872	119 815	7 382	6 615
Tegevuskulud kokku	5 037 955	4 858 722	433 396	4178

1.3 Ülevaade investeeringutest

Investeeringuid põhivarade soetamiseks ja parendamiseks kasutati 2017. aastal 2 284 tuhat (2016. aastal 745 tuhat) eurot, millest 2 080 tuhat (2016. aastal 745 tuhat) eurot oli seotud jääkaru ekspositsiooni valmimisega. Valmis Tallinna Loomaia Polaariumi jääkarude ekspositsioon, mille eest pälvis arhitekt Joonas Sarapuu Aasta betoonehitis 2017 konkursil eriauhinna maastiku väljapaistva arhitektuurse lahenduse eest.

Osa investeeringutest olid kaetud sihtfinantseeringutega (KIK, EAS, RE) kokku summas 132 tuhat (2016. aastal 91 tuhat eurot). Algas Troopilise vihmametsa (Pilvemets) ekspositsiooni peaprojekteerimine. Projekt läbis EAS-i projektikonkursi positiivse otsusega. Veterinaariaga seotud investeering oli kaasaskantav röntgenseade, millele kulus kokku 50 tuhat eurot. Lisaks ka investeeringud kinnisvara parendustesse summas 14 tuhat (2016. aastal 45 tuhat) eurot.

Pilvemetsa atraktsiooni loomine tuleneb vajadustest: (1) tuua loomaaeda sügisel ja talvel senisest rohkem külastajaid ning suurendada loomaaia kasutamist madalhooajal; (2) selgitada loomaaia külastajatele, sealhulgas väliskülastajatele globaalseid keskkonnaprobleeme; (3) luua platvorm loomaaia arenguhüppeks.

Loomaial on vajadus luua alus arenguhüppeks ja suurendada atraktiivsust. Kaks uut infrastruktuuri elementi – jääkaru ekspositsioon ja Pilvemets – on edasise arengu nn sillapead, mis annavad hoogu loomaaia kiirele arengule nii infrastruktuuri kui ka tegevuse sisulise kvaliteedi osas. Panustamine nähtavate ja muljetavaldavate tulemustega arendustegevusse tõmbab ligi ka suuremaid annetusi edasise arenduse tarbeks.

Pilvemetsa ekspositsiooni idee põhineb mitmel üldkaemusel:

1. kõik on omavahel seotud;
2. kontrastid ja mitmekesisus rikastavad ja õpetavad;
3. me õpime lugude kaudu ja muudame suhtumist süvitsi läbielatud kogemuste kaudu.

1.4 Olulisema tegevused 2018. aastal

Juhindudes loomaaia tegelikest vajadustest on peamised tegevused järgmised:

Olulisim strateegiline tegevus on loomaaiale rahvusvahelises koostöös uue arengukava koostamine. See dokument määratleb nii loomaaia missiooni, kui tegevussuunad pikemaks ajaks, sh kollektiooni koosseisu kujunemise alused, ala planeeringu eskiisi, loomade heaolu tagamise suunad, haridustöö, teadustöö ja külastajate teeninduspõhimõtted. Kuni arengukava valmimiseni ei plaanita suuri ja olulisi muudatusi loomaaia arengusuundades.

Eelarveaasta eesmärgid:

- pakkuda looduslähedast puhkevõimalust ja tutvustada loomaia kolleksiooni vähemalt 400 000 külastajale;
- korraldada vähemalt 300 ekskursiooni;
- tagada vähemalt 20 õpperingi tegevus;
- korraldada kuni 120 üritust.

2018. aastal hakkame valmistuma tiigrihüppeks. Loomaia vanas karumajas elavad praegu kitsastes oludes maailma suurimad kaslased – amuuri tiigrid.

2017. aastal alanud Pilvemetsa ekspositsiooni peaprojekteerimise käigus teostab töövõtja sõlmitud lepingu raames projekteerimistööd ja toimingud, millede eesmärk, maht ja ulatus on määratud lepingu dokumentides. Eelprojekti ja ehitusmaksumuse hinnangu valmimise tähtaeg on 26.02.2018 ning ehitusprojekti lõplik valmimise tähtaeg on 18.04.2018. Lepingu lõplik täitmise tähtaeg on ehitusperioodi lõppemise aeg, mis on eeldatavasti 2020. aasta viimane kvartal. Investeeringut rahastab 50% ulatuses EAS.

Loomaia investeeringute kasutamata jääk 2017. aastal oli 130 tuhat eurot, mis kanti üle 2018. eelarveaastasse.

Üle kantud investeeringuid on planeeritud kasutada järgmiselt:

- paksunahaliste maja osaline rekonstrueerimine (töötajate olme- ja töötingimuste parandamine) 90 tuhat eurot;
- loomaia ekspositsioonide rekonstrueerimine ja soetused (kuremajad, vivaarium jne) 40 tuhat eurot.

Oluliseks sündmuseks on ka naaritsate tehisasurkonna pidamise uue kompleksi väljaehitamine. Lisaks on oluline ära märkida rõhu panemine olemasolevate hoonete ja rajatiste renoveerimisele.

23.-25. mail 2018 toimub Tallinna Loomaia EAZA (Euroopa Akvaariumite ja Loomaegade Assotsiatsioon) Liigikaitse Foorum. Tegemist on iga kahe aasta tagant toimuva konverentsiga, millel osaleb üle 150 loomaegade ja akvaariumite, liigikaitseorganisatsioonide ja *in situ* liigikaitseprojektide esindaja. Kolme päeva jooksul toimuvad ettekanded ja töötoad jagavad informatsiooni ja nõuandeid üle maailma toimuvate liigikaitseprojektide kohta. Loomaegade ja akvaariumite ühendusena peab organisatsioon looduskaitse edendamist üheks oma peamiseks eesmärgiks ning näeb oma rolli palju laiemana, kui ainult ohustatud liikide säilitamine tehistingimustes.

Projekti tulemusena asetuvad Eesti ja Tallinna Loomaied ca 150 liigikaitsega tegeleva spetsialisti ja tippjuhi jaoks Euroopa kaardile. Sõlmitud on suhteid konkreetsete ohustatud liikidega tegelevate ekspertide vahelise koostöö edendamiseks ja omandatud uusi teadmisi- oskusi, Eesti loodusturismiga tegelevad ettevõtted on saanud uusi kliente ning saavad seeläbi kaudselt uusi kliente ka järgnevatel aastatel ning Tallinna Loomaied kandideerib edukalt tulevaste rahvusvaheliste tippkohtumiste korraldajaks.

Alustatakse Veskimetsa puhke- ja haljastusala ehitust.

1.5 Välisprojektid

Nutikad loomaaiad. Projekt „Nutikad loomaaiad. Rahvusvaheline teenusepakett loovaks õppimiseks Kesk-Läänemere regiooni loomaaedades“ (Smart Zoos. Cross-border service package for creative adventure learning in the zoos of the Central Baltic Region). Projekt kestab 1.09.2015-31.08.2018 (36 kuud). Välistoetus 85 % - 66 274,16 eurot, omaosalus 15 % - 11 695,44 eurot. Euroopa Liidu Kesk-Läänemere programmi projekt Kesk-Läänemere piirkonna ühiste ressursside jätkusuutlikuks kasutamiseks. Loomaaed osaleb lihtpartnerina koos Korkeasaari loomaaia ja Soomest ning Skanseni loomaaia ja Södertörni ülikooliga Rootsist, projekti juhtpartner on Tallinna Ülikool. Projekti peaesmärgiks on ühendada Kesk-Läänemere regiooni loomaaiaid, kui olulised looduspärandi säilitajad, üheks ühiseks turismiattraksiooniks loovat õppimist toetava mobiilirakenduse arendamise ja tööle rakendamise. 2017. aasta välisprojekti kulud täideti summas 18 tuhat eurot. Projekti raames valmis programm, mis on aluseks õpperadade loomisele loomaaias. 2017. aastal loodi loomaaia territooriumil 6 uut õpperada nii eesti kui inglise keeles.

Välisosalusega projekt „Loomaaia liigikaitse labori naaritsaedikute ehitus ja DNA labori sisustus“. Projekti eesmärgiks on ehitada sajale *ex situ* tingimustes peetavale naaritsale uus aedikute kompleks, vanad amortiseerunud aedikud lammutatakse. DNA uuringute tarbeks sisustatakse labor mööbli ja põhitehnikaga. Projekti kestus on 1.01.2016 – 1.07.2018. Projekti eelarve on 889 082 eurot, millest 755 720 eurot (85%) moodustab välisrahastus ja 133 362 eurot omafinantseeringu katteks toetus KIKi keskkonnaprogrammist.

Toetust kasutatakse loomaaia liigikaitse labori lõplikuks väljaehitamiseks. Eelmise projekti kestel ehitati labori hoone ja aedikud 20 naaritsale. Projekti kestel plaanitakse vanade ja lagunenud aedikute asemele ehitada uued aedikud ülejäänud 100 loomale. Lisaks taotletakse vahendeid labori hoone DNA labori sisustamiseks mööbli ja aparatuuriga. Vanad aedikud lammutatakse. Seega on sisuliselt tegemist jätkuprojektiga, mis lõpetab ühe protsessi. Omaosalus on 15 % projekti maksumusest ja seda taotletakse KIK-i keskkonnaprogrammist.

1.6 Saadud toetused

Tallinna Loomaaia Sõprade Selts MTÜ (TLSS) asutasid 16. märtsil 1996. aastal loodushuvilised ja Tallinna Loomaaia aktivistid. TLSS-i eesmärk on ühendada loomaaiaid ja selle edendamiseks huvitatud isikuid, kelle ühistegevus aitab toetada Tallinna Loomaaia arengut, propageerida loomade-lindude elutegevust ja kaitset ning harida inimesi loodushoiu ja ökoloogia alal.

Koostöös Tallinna Loomaaia ja TLSS-iga alustati jääkarude olukorra tutvustamist, korraldati jääkarupäev, tutvustati jääkarude elutingimusi loomaaias ja looduses. Tänu kogunenud annetustele sai 2013. aasta lõpus alustada eelprojekteerimisega ja rajati suurkaev tulevase polaariumi veevarustuse tarbeks.

Jääkaru uus kodu valmis 2017. aasta oktoobri alguses, pidulik avamine toimus 7. oktoobril.

TLSS-i poolt üle antud teostatud teenused ja hangitud vahendid Tallinna Loomaaia jääkarude ekspositsiooni ehitusse on summas 335 tuhat eurot.

Tiigrioru kui järgmise suurprojekti valmimiseks alustas annetuskampaaniat Piperdrive OÜ. Nelja *bootcampiga* on kokku kogutud 4 tuhat eurot.

Kristiine Keskuse kogumise kampaania käigus annetatud summa kukkede toidulauale oli 1 125 eurot.

Tallinna loomaaia ja SA Lutreola juures tegutsevad vabatahtlikud liigikaitse projektide eestvedajad tegelevad heategevusmüügiga ja koguvad liigikaitseprojektidele sihtotstarbelisi rahalisi annetusi. Kõik need, kes on ostnud heategevusmüügi tooteid, on kaasa aidanud liikide püsimise tagamisele.

2017. aastal kogunes heategevuslike toodete müügist ja annetustest kokku 12 tuhat eurot, mis on üle kahe korra rohkem kui 2016. aastal.

2. TEGEVUSVALDKONNAST TULENEVAD PEAMISED ÜLESANDED

2.1 Teadus- ja arendustegevus

Teadus ja arendustegevuse raames uurib Tallinna Loomaaed teaduslikult kollektiooni kuuluvaid ulukeid ja koduloomi nii tehistingimuses (*ex situ*) kui ka võrdlevalt looduslikes oludes (*in situ*). Selgitatakse välja ulukite, eriti haruldaste ja hääbumas liikide, sigimisbioloogia iseärasusi ning loomapsühholoogia, etoloogia, veterinaaria ja teisi probleeme. Korraldatakse eksperimente, külastajauuringuid jm eriuuringuid.

Käivitati DNA uuringute labor. Avaldati kolm teadusartiklit rahvusvahelistes ajakirjades ning kaks peatükki rahvusvahelisse teaduslikku raamatusse. Koostati uue naaritsakompleksi ehitusprojekt (Euroopa struktuurifondide projekt).

- Euroopa naaritsate üle-euroopalise asurkonna koordineerimine ja suguregistri pidamine.
- Sisustati DNA labori (KIKi vahendatud).
- Hiiumaale naaritsaid ei lastud.
- Liigikaitse laboris paljundati vastavalt plaanile naaritsaid.

Loomade liigikaitse labori paljundustegevuse tulemusel sündis 35 naaritsat (13 isast, 22 emast), aasta jooksul suri 9 naaritsat. Paljundusprogrammi raames saadeti üks isane naarits Decini loomaaeda. Augustis toodi Helsingi loomaiast 10 pisihiirt. Paljundamise käigus on sündinud 13 pisihiirt.

2.2 Loomkond, selle arendamine ja haldamine

Kollektsioon

Kollektsioon püsis stabiilne ja erilisi muutusi pole toimunud. Põhjalikke andmeid kollektsiooni kohta sisaldab ARKSi aruanne (vt lõpus). Loomi saadeti Austriasse, Läti, Leetu, Tšehhi, Saksamaale, Poola, Šveitsi, Taani ja Rootsi. Tallinna loomaaeda toodi loomi Leedust, Lätist, Saksamaalt ja Tšehhist. Tähtsamad loomade ümberpaigutused olid: 0.1 Musta raisakotka *Aegypius monachus* ja 0.1 jääkaru *Ursus maritimus* saatmine Austriasse, 0.1 lumeleopardi *Panthera uncia* saatmine Saksamaale.

Zoo-osakondades peeti ligi 60 rahvusvahelistesse programmidesse (EEP, ESB, INTSB) kuuluvat liiki. Nende liikide kohta anti päringute laekumisel informatsiooni vastavate programmide koordinaatoritele ja suguregistri pidajatele.

Erilist tähelepanu 2017. aastal pöörati järgmistele EEP liikidele:

- Habekotkas *Gypaetus barbatus* (EEP). Seisuga 31.12.2017 – 1.1.0;
- Merikotkas *Haliaeetus albicilla* (EEP). Seisuga 31.12.2017 – 2.3.0;
- Hiidmerikotkas *Haliaeetus pelagicus* (ESB, EARAZA). Seisuga 31.12.2017 – 4.7.0;
- Must raisakotkas *Aegypius monachus* (EEP). EEP koordinaatori soovitusel 0.1 saadeti Schmiding, Austria – 31.12.2017 – 3.4.0;
- Raipekotkas *Neophron percnopterus percnopterus* (EEP) – 31.12.2017 – 1.1.0;
- Kaeluskotkas *Gyps fulvus* (EEP). Seisuga 31.12.2017 – 2.2.0;
- Argusfaasan *Argusianus argus* (ESB). Seisuga 31.12.2017 – 2.4.0;
- Siberi valgekurg *Grus leucogeranus* (EEP). 2017. aastal üleskasvatud 1 tibu osutus isaseks. Seisuga 31.12.2017 – 7.3.0;
- Lakkhünt *Chrysocyon brachyurus* (EEP). Seisuga 31.12.2017 – 1.1.0;
- Jääkaru *Ursus maritimus*. EEP koordinaatori soovitusel 0.1 saadeti Viini loomaaeda, Austria. Seisuga 31.12.2017 – 2.1.0;
- Amuuri leopard *Panthera pardus orientalis* (EEP). Paljundamine 2017. aastal ei ole soovitatud. Seisuga 31.12.2017 – 1.2.0;
- Amuuri tiiger *Panthera tigris altaica*. Seisuga 31.12.2017 – 1.1.0;
- Lumeleopard *Uncia uncia* (EEP). EEP koordinaatori soovitusel 0.1 saadeti Magdeburgi loomaaeda, Taani. Seisuga 31.12.2017 – 1.1.0;
- Kulaan *Equus hemionus kulan* (EEP). Seisuga 31.12.2017 – 3.12.0;
- Ida-Aafrika teravmökk-ninasarvik *Diceros bicornis michaeli*. Esmakordselt sündis Eestis 0.1. Seisuga 31.12.2017 – 1.2.0;
- Aafrika jõesiga *Potamochoerus porcus pictus* (EEP). Seisuga 31.12.2017 – 2.4.0;
- Tüügassiga *Phacochoerus africanus* (ESB). Seisuga 31.12.2017 – 2.4.0;
- Buhhaara hirv *Cervus elaphus bactrianus* (ESB). Seisuga 31.12.2017 – 4.14.0;
- Euroopa piison *Bison bonasus* (EEP). Seisuga 31.12.2017 – 3.6.0;
- Gaur *Bos frontalis gaurus* (EEP). Seisuga 31.12.2017 – 1.3.0;
- Takiin *Budorcas taxicolor taxicolor*. Seisuga 31.12.2017 – 2.5.0;
- Muskusveis *Ovibos moschatus wardi*. 2017. aastal sündis 0.2. Seisuga 31.12.2017 – 2.5;
- Sinilamma *Pseudois nayaur szechuanensis* (ESB). Aasta jooksul sündis 24 talle. Seisuga 31.12.2017 – 26.59.0;
- Keerdsarvkits *Capra falconeri heptneri* (ESB, EARAZA). Seisuga 31.12.2017 – 8.23.0;
- Dagestani tuur *Capra cylindricornis* (ESB, EARAZA). Seisuga 31.12.2017 – 27.45.0;
- Kubani tuur *Capra caucasica* (ESB). Seisuga 31.12.2017 – 4.10.0;
- Nuubia kaljukits *Capra nubiana* (ESB). 2017. aastal tehti isaste loomade vahetus Magdeburgi loomaaiaga. Seisuga 31.12.2017 – 3.4.0.

Veterinaaria

Tabel 4. Tallinna Loomaia loomade haigus- ja surmajuhtumid jaotusid aasta jooksul alljärgnevalt:

	Imetajad	Linnud	Terraarium
Mittenakkavad haigused	260	75	11
Nendest seedetrakti haigused	55	23	3

hingamisteede haigused	27	1	4
ainevahetushaigused	4	2	-
günekoloogia ja sünniabi	22	-	-
kirurgilised haigused	60	4	3
Traumad	66	34	1
operatiivkirurgia	5	1	-
muud haigused	21	12	-
Nakkus- ja parasitaarhaigused	23	2	-
Haigestus kokku	283	77	11
Nendest suri	55	53	5
Nendest uinutati	36	4	-
Suremus kokku	91	57	5

Laboratoorsed uuringud

Riiklikus Veterinaarlaboratooriumis tehti 87 proovi uuringuid, nendest:

- parasitoloogilisi uuringuid 5 korral;
- vere seroloogilisi uuringuid 71 korral;
- bakterioloogilisi uuringuid 9 korral;
- histoloogilisi uuringuid 2 korral.

Kohapeal tehti vere biokeemilisi uuringuid 20 korral ja hematoloogilisi uuringuid 24 korral.

Profülaktiline töö

- Vaktsineeriti imetajaid 39 korral.
- Dehelmintiseerimine: kiskjad ja sõralised/kabjalised kord kvartalis, linnud 2 korda aastas, terraarium vastavalt vajadusele.
- Süstiti profülaktiliselt nii endo- kui ka ektoparasiitide vastu 159 korral.

Veterinaarsanitaaria

- Desinfektsioon erinevates loomapidamisruumides ja söödahoidlates.
- Putukatõrjet tehti 21 korral.
- Kahjurite tõrjeks kutsuti välja OÜ Rentokil 12 korral, korduvalt tehti prussakatõrjet troopikamajas, primaatide seksioonis ja paksunahaliste majas ning regulaarselt näriliste tõrjet 18 kompleksis.

Muu tegevus

- Mikrokiibiga märgistati 11 lindu, 3 roomajat ja 31 imetajat.
- Immobiliseeriti linde 5 ja imetajaid 45 korral.
- Värgiti sõrgu 147 korral.
- Inimesed töid loomaaeda 117 lindu ja 2 imetajat, nendest viibis karantiinis 27 lindu.

I zoo-osakond

Osakonnas peetavatelt loomadelt saadi järglasi 29-lt põhikollektsiooni liigilt. Traditsiooniliselt edukas oli sõraliste ja kabjaliste sigimine. Saadi järglasi paljudelt haruldastelt ja EEP/ESB liikidelt. Erilist tähelepanu väärib esmakordne Ida-Aafrika teravmökk-ninasarviku paljunemine.

Osakonnas kasvatatud söödaloomadest kasutati söötmiseks oma osakonnas ja anti teistesse osakondadesse: selgrootuid – 117 520, närilisi – 21 077. Söödaks kasutati 1 087,3 kg liha, kõik surnult sündinud ja prakeeritud talled. Putukaid anti II zoo-osakonda kahepaiksete, lindude, marmosettide ja tamariinide söötmiseks.

Parandati pidamistingimusi ja kujundati ekspositsioone:

- 7. oktoobril avati pidulikult Polaariumi I järk. Vanast puurist uude viidi üle Friida ja Aron. Nordi üleviimisega on raskusi, sest vaatamata mitmele katsele, ei ole teda õnnestunud fikseerida transpordikasti ning jätkub käpa ravi;
- jätkus töö alpinaariumis, sisustati ja kohandati loomade vajadustele eraldusaedikuid;
- vahetati ja toodi pinnast mitmesse sõraliste ja kabjaliste aedikusse (euroopa ja ameerika piison, jakid, kulaanid jne);
- jätkus töö kaamelite katusealuse ehitusega, mis loodetakse lõpetada 2018. aasta esimesel poolel.

II zoo-osakond

Seisuga 31.12.2017 peeti osakonnas 10 liiki imetajaid, 103 liiki linde, 140 liiki kalu, 16 liiki kahepaikseid, 23 liiki roomajaid ja 29 liiki selgrootuid.

Lindude sigimine oli rahuldav. Haruldastelt ja EEP/ESB programmidega hõlmatud liikidelt saadi järglasi järgmistelt: siberi valgekurg, *Haliaeetus pelagicus*. Samuti sigis mitmeid liike kahepaikseid ja kalu.

Parandati pidamistingimusi ja kujundati ekspositsioone:

- remonditi külaliste tee kakkude puuri juures;
- troopikamajas demonteeriti vanad süsteemid (veepuhastussüsteemi juurutamine ja ekspluatatsiooni võtmine);
- osakonna töötajad tegelesid regulaarselt puuride sisustamise ja haljastamisega;
- osaleti taimede hooldamisel troopikamaja siseekspositsioonides ja hoone ümbruses;
- välja tuli vahetada šimpansite puuri klaas.

Söödamajanduslik tegevus

Söötade kasutamine

Loomade söötmiseks kasutati ligi 251 erinevat sööta ja söödalisandit.

Tabel 5. Söötiskulud

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Euro/täitmine	414 333	441 923	435 607	447 010	433 685	429 982

Taimsed söödad – hein, põhk, vihad, haljasmass ja söödaoksad varutud varumisperioodil. Hein, vihad, haljasmass ja söödaoksad on toiduks, põhk põhiliselt allapanuks pesakastidesse.

Spetsiaalselt loomaaia loomade jaoks valmistatud jõusööta osteti Saksamaalt firmalt Michael Hassel GmbH ja Inglismaalt firmalt SDS Mazuri Zoo Foods. Lisaks spetsiaalsetele söötadele kasutati ka Eesti firmade Scandagra Eesti AS ja Cavalor Baltic OÜ toodangut.

2017. aastal saadi loomade söötmiseks aianduse ja heakorra osakonnalt värskaid juurvilju.

Tabel 6. Aianduse ja heakorra osakonnast saadud juurviljad

	2015/ kg	2016/kg	2017/kg
Salat	431,2	526,5	725
Seller/ petersell	145,5	286	422
Suvikõrvits	923	908	1042,5
Nuikapsas	0	0	102
Porrulauk	4,5	60	58
Roheline hernes	0	72	0
Kapsas	220	92,5	240,5
Mesi	0	20	65
Kartul	0	115	56
Till	51,3	38,5	102
Maasikas	0	5,5	4
Harilik leeskputk	0	149	40
Tomat	135,9	34,5	197
Kurk	1,2	64	70,5
Uba	0	2	10,5
Valge redis	0	40	7,5
Lillkapsas	8,2	7,5	149
Kaalikas	0	53	40,5
Mustrõigas	0	15	0
Spinat	0	12	5
Porgand	64,3	57,5	165,5
Oblikas	4	0	0
Peet	0	22	225,5
Mais + lehed/varred	20	9,9 + 75	11,5
Kõrvits	730	561,5	0
Rabarber	0	7	0
Vaarikas	0	0	18
KOKKU	2 739,10	3 233,90	3 757,50

Muu 2017 aastal:

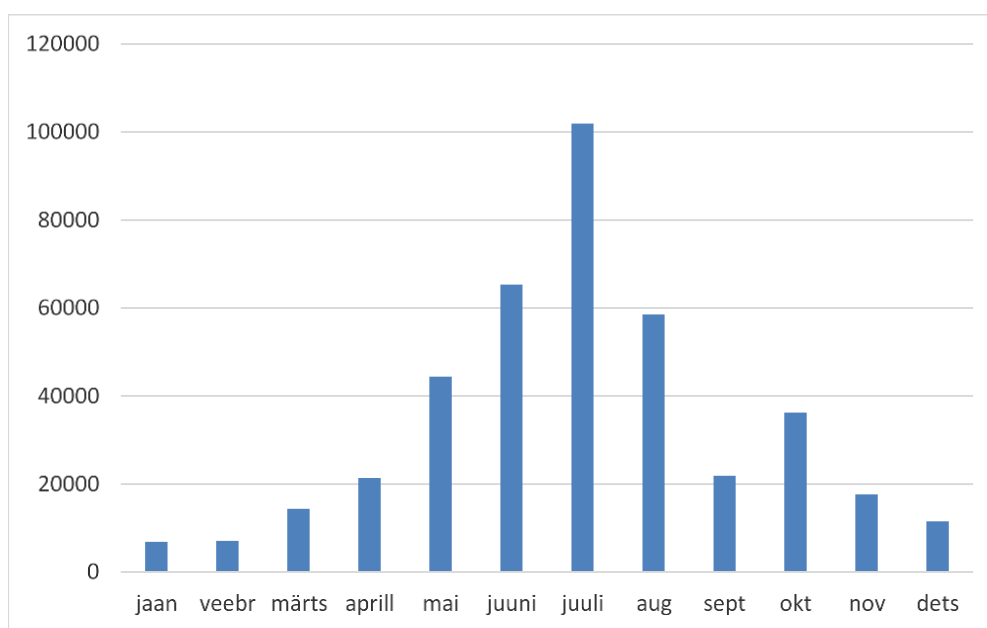
- annetusena saadi eraisikutelt ja ettevõtelt suures koguses kartulit ja kõrvitsat;
- augustis, septembris ja oktoobris tõid inimesed tasuta õunu;
- vabatahtlik Signe Kalgan koostöös transpordifirma DPD Eesti AS-ga varusid 12 000 kg kõrvitsaid, oktoobrikuus korraldati Kõrvitsapidu;
- söödaosakond osales aktiivselt teemapäevadele (loomade sünnipäevad jne) tellitavate söötade ettevalmistamisel (jäätised loomadele jne);

- alustati uue söödaprogrammi kasutamist, mille abil sai läbi vaadatud ja korrigeeritud kõikide osakondade söödaratsioonid;
- aasta jooksul remonditi heinaküüni katus ja tänu sellele saab seal hoida lisaks heinale ka teisi söötasid (kombikorm loomadele ja lindudele).

2.3 Külastatavus ja müügitegevus

Loomaia küllastajate arv jäi 2016. aastaga võrreldes samale tasemele (vt tabel 8). Korraldatud ekskursioonide arv küll oluliselt vähenes, kuid seda seetõttu, et üldhariduskoolid asendasid need osaliselt keskkonnahariduslikku formaalharidust toetavate õppeprogrammidega, mida 2017. aastal viidi läbi 284 korral. Loomaia korraldatud ürituste arv on vähenenud 48-ni seoses asjaoluga, et alates 2017. aasta juulikuust tegeleb toitlustusteenuse pakkumisega loomaia territooriumil teenusepakkuja ja kohvikutes läbiviidud tegevused enam korraldatud ürituste arvus ei kajastu. Koolivaheaegadel korraldati loomaias loodushariduslikke linnalaagreid, milles osales 196 last. Viidi läbi laste sünnipäevaprogramme nii eesti kui vene keeles kokku 232 korral. Keskkonnahariduskeskuses ja looduskoolis viidi läbi 13 näitust, millest populaarsem oli näitus 100 seeneliigist, mis koosnes nii loomaia enda metsadest kui ka mujalt pärinevatest seentest. Koostöös Tartu Ülikooliga alustati looduskultuuri seminaride sarja, mille eesmärgiks on looduskeskkonna ja eesti kultuuri läbipõimimiste ja valupunktide avalik ning laiapõhjaline käsitlemine. Jätkati keskkonnahariduslike formaalharidust toetavate õppeprogrammide läbiviimist – kokku 264 programmi eesti ja vene keeles 20 erineval teemal. Lisaks viisid spetsialistid läbi ringitööd erihuvidega lastele – 22 huviringis osales 288 õpilast. Huvilistele korraldati suvel kaks õppelaagrit.

Tabel 7. Külastatavus kuude lõikes 2017

Tabel 8. Arengukava tegevuste täitmise aruanne 2015–2017

	2015	2016	2017	Muutus 2017/2016	
Külastajate arv	385 084	406 322	407 173	851	0,21%
Korraldatud ekskursioonide arv	420	413	285	-128	-30,99%
Loomaaia juures tegutsenud õpperingide arv	26	26	22	-4	-15,38%
Korraldatud ürituste arv	200	180	122	-58	-32,22%

Loomaaia jaekaubanduse tegevusvaldkonna eesmärgiks on osutada põhitegevusega seonduvat jaekaubandust. Tallinna Loomaaia meenepood teenis 2017. aastal müügitulu 78 tuhat (2016. aastal 64 tuhat) eurot. Kaubakulu oli 52 tuhat eurot (2016. aastal 41 tuhat eurot). Seoses riigihanke „Tallinna Loomaaia toitlustusteenuse kontsessioon“ läbiviimisega, sõlmiti toitlustusteenuse pakkumiseks 22.06.2017 leping ühispakkujaga OÜ Rahva Toit ja OÜ Tuuleveski. Lähtuvalt töökorralduslikust muudatusest kustutati 2017. aasta 1. juulist Tallinna Loomaaia koosseisust struktuuriüksus toitlustusosakond, seoses sellega vähenesid ka tööjõu ja kaubakulu ning suurenes renditulu. 2017. aastal teenis loomaaia toitlustus perioodil 1.01.2017-21.06.2017 müügitulu 104 tuhat eurot.

2.4 Haridustegevus

Loodushariduse osakond korraldas õpilasingide tööd, ekskursioone, formaalharidust toetavaid tegevusi, laste sünnipäevi, linnalaagreid, näitusi, üritusi ja laste loomaaia tegevusi. Osaleb koostööprojektides, koostab loomaaia reklaammaterjale ja regulaarseid nädalauudiseid kodulehele ning ajalehtedele Postimees ja Pealinn.

2017. aastal tegeleti Jääkarumaaailma ekspositsiooni ja veebilehe materjalide koostamise, toimetamise ja tõlkimise korraldamisega. Loomaaia kodulehel peeti kevadest suveni suurt huvi pälvinud beebiblogi (sünnid loomaaias), mille lugejaid oli kuni 30 000 artikli kohta. KKKHK fuajees korraldati ja vahendati kokku 13 näitust, millest populaarsem oli näitus 100 seeneliigist, mis koosnes nii loomaaia enda metsadest kui ka mujalt pärinevatest seentest. Loomaaias kontrolliti pesakaste. Rõngastati ja lasti loodusesse tagasi loomaaeda toodud ja siin ülesturgutatud linde, kokku 11 isendit. Kirjutati artikleid teadushuvihariduse portaalile Miks.ee, MK-Estoniale, Õhtulehele, Postimehele ja Delfile. Ettekannetega esineti rahvusvahelise PISA teemalise konverentsi raames Loodusmuuseumis, keskkonnaameti Harjumaa infopäeval ning reaal- ja loodushariduse konverentsil Tallinna Reaalkoolis.

Loodushariduse osakonna töötajad osalesid kokku 28-l koolitusel, seminaril ja konverentsil ning 14 avaliku ürituse läbiviimisel Tallinnas ja Eestis. Osakonna töötajad tutvusid Riia, Müncheni, Wrocław, Dvůr Králové nad Labem, Brno, Praha, Leipzigi ja Viini loomaaedadega. Osalesid EZE 2017 konverentsil ja EAZA Academy töötoas Pariisi loomaaias.

Laste loomaaias sooritasid oma praktika kaks praktikanti, neist üks Erasmus+ projekti raames Soomest.

Külalisi võeti vastu kuuel korral: Indian Forest Service delegatsioon, Vicky Larkin, Highland Scottish Carnivore Team leader, Müncheni loomaaia haridustöötaja ja vabatahtlikud, Türi Põhikooli algklassi õpetajad, Nordens Ark Loomaaia haridustöötajad Rootsist ning ajakirjanik Motofumi Tai Jaapanist.

2.3.1 Õpilasingid ja -laagrid

Kevadpoolaastal tegutses 26 huviringi, sh 1 eesti/vene ja 7 vene õppekeelega. Ringides osalesid eelkooliealised lapsed alates vanusest 1,5 aastat ja kooliõpilased 1.-12. klassini, kokku 288 last. Loomaaiering, loomasõbrad, loodusesõbrad, väikelaste lemmikud, zooloogia, ornitoloogia, kodulooma-, matka-, foto-, loomade joonistamise ja animalistika kunstiring ning looduse laboratoorium.

Sügispoolaastal tegutses 22 huviringi: loomasõbrad, väikelaste lemmikud, väikesed loomasõbrad, loodushuvilised, zooloogia-, loomaia-, foto- ja ökoloogiaring, loomade joonistamise ja animalistika kunstiring, looduse laboratoorium ning loom-inimese sõber. Ringides osales kokku 249 last.

Huviringi tasu 2017. aastal oli 10 eurot kuus, kogu õppeaasta maksumus 80 eurot, kumbki poolaasta 40 eurot.

Õppeaasta lõppes matkapäevaga Aegviidu-Nelijärve ümbruses. Juunis toimus 4-päevane looduslaager huviringide õpilastele, kus osales 35 last ja 4 juhendajat. Osalejate hulgas olid lapsed nii eesti kui vene õppekeelega ringidest vanuses 8-15 aastat. Laager viidi läbi TTÜ Geoloogiainstituudi õppekeskuses Särghaua, Kurgja külas. Augustis toimus 5-päevane õppelaager loodusringide 33 õpilasele Pivarootsis Läänemaal.

2.3.2 Ekskursioonid

Kokku telliti 285 ekskursiooni, millel oli 5573 osalejat. Nendest 230 ekskursiooni eesti, 29 vene, 8 soome ja 13 inglise keeles. Eritellimusel ekskursioone Aleksei Turovski või Mati Kaalu juhendamisel oli 35. Ajavahemikul 25.05-13.07. toimus 60 hilisõhtust ekskursiooni kokku 1481 osalejaga.

Lisaks toimusid õppekursioonid Tartu Ülikooli, Tallinna Ülikooli ja Eesti Maaülikooli tudengitele. Viidi läbi 4 heategevuslikku ekskursiooni raskelt haigetele lastele Minu Unistuste Päeva raames ja 3 vaderiekskursiooni kokku 56 inimesele.

2.3.3 Formaalharidust toetavad tegevused

- Aktiivõppeprogrammid juhendajatega

Looduskooli spetsialistide juhendamisel viidi läbi loodusainete õppekava toetavaid õppeprogramme kõikidele kooliastmetele ja lasteaedadele nii eesti kui vene keeles. Eesti keeles 15 teemat koolidele ja 4 lasteaedadele ning vene keeles 13 teemat koolidele ja 7 lasteaedadele.

KIK-i toetusel ja Tallinna Haridusameti eestvedamisel jätkati ühisprojekti "Keskkonnahariduslikud programmid Tallinna koolidele" ning alustati ühisprojekti „Keskkonnahariduslikud programmid Tallinna lasteaedadele“. Jaanuarist detsembrini viidi läbi 58 õppeprogrammi koolidele, sh 29 vene koolidele. Novembrist detsembrini viidi läbi 13 õppeprogrammi lasteaedadele, sh 11 venekeelsetele lasteaiarühmadele.

Kokku viisid keskkonnahariduskeskuse juhendajad läbi 263 õppeprogrammi koolidele ja lasteaedadele, neist 95 vene keeles.

- Keskkonnahariduse andmebaasi (<http://www.keskkonnaharidus.ee>) õppeprogrammide täiendati infoga, alustati venekeelsete programmide lisamisega, mis on abiks õpetajatele ja loodushuvilistele.

- Viidi läbi 25 juhendajaga zookooli tundi erinevatel teemadel. Zookooli pileteid müüdi 6475, sh nii õppeprogrammides osalemiseks kui loomaaias iseseisvalt töölehtede täitmiseks.

Täiendati zookooli töölehti. Kokku on kodulehel 16 eestikeelset ja 4 venekeelset töölehte, neist I kooliastmele 5 (Röövlinnud, Vee- ja maismaaloomad, Avastused loomaaias 1 ja 2, Koduloomad ja metsloomad), II kooliastmele 3 (Ohustatud loomad, Veekogude loomad,

Metsade loomad), III kooliastmele 6 (Linnud, Imetajad 1 ja 2, Loomade tegutsemisjäljed, Loodusvööndid, Kahepaiksed ja roomajad) ja IV kooliastmele 2 töölehte (Liigikaitse, Ohustatud liigid).

2.3.4 Laste sünnipäevad ja linnalaagrid

Viidi läbi 232 laste sünnipäevaprogrammi (188 eesti- ja 44 venekeelset). Tagasiside oli väga hea ja oli ka korduvkülastajaid. Loomaaed pakub 6 erinevat eestikeelset programmi. Enim valiti „Saladusliku loomaretke“ programmi (35,5%) ning seejärel „Laste loomaaia karvased ja sulelised“ (20,4%). Venekeelsetest programmidest eelistati „Aardejahti“ (61,4%) ning „Karvaseid ja sulelisi“ (22,7%). „Sünnipäevalapse lemmikuid“ telliti 5 korral.

Koolivaheaegadel korraldati 4 kahepäevast linnalaagrit (jaanuar, märts, august, oktoober) 1.-4. klassi õpilastele. Laagrites töötasid nii eesti- kui venekeelsed rühmad. Kokku osales 196 last.

2.3.5 Laste loomaaed

Laste loomaaed võttis külastajaid vastu puhkepäevadeta kogu aasta, suuri muutusi loomkonnas ei toimunud, võrreldes eelmise aastaga täienes loomkond üheksa liigi võrra. Aasta jooksul eksponeeriti huvilistele laste loomaaias ja looduskooli eluslooduse klassis 51 liiki kodu- ja lemmikloomi, sealhulgas 18 liiki imetajaid, 10 liiki linde, 5 liiki roomajaid, 3 liiki kahepaikseid, 3 liiki kalu ja 12 liiki selgrootuid, näha sai erinevaid kitse-, küüliku- ja kanatõuge.

Järglasi andsid magevee-krevetid, kääbuskanad tõust serama, suhkru-liugurpossumid, pisihiired, kääbus-kodukitsed, alpakad ja kihnu lambad. Kääbuskitsede kari täienes veebruaris ja mais kokku 22 talle võrra, kes sügiseks realiseeriti (müüdi huvilistele või anti söödaks), laste loomaaia kitsekarja jäid täiendama kaks noort kitstalle. Kolm sokktalle renditi suveks välja Tallinna botaanikaiaiale. Kaks sebra-amadiini osalesid 2.03.–16.04. Eesti Kunstiakadeemia (EKA) installatsiooni ja skulptuuri osakonna tudengi ruumiinstallatsioonis Kunstnike liidu ja 30. juubelit tähistava Maalehe koostööst sündinud ülevaatenäitusel „Elust maal“.

Uute asukadena või vahepeal puudunud liikidena kolisid laste loomaaeda ja looduskooli eluslooduse klassi tarantilid liigist Grammostola rosea, magevee-krevetid Macrobrachium sp, aaga, kannuskonn, teemanttuvid, hund-rosella, lembelind, pisihiired ja kihnu lambad. Ajutiselt elasid laste loomaaias ja lasti loodusesse külastajate poolt pojana loomaaeda toimetatud harakad, halljänes ja orav. Mustamäelt suve algul kinni püütud noor leukistiline hallvares kolis talveks II zoo-osakonda. Erasisikult võeti vastu ahhaattigusid, uus-ginea hiidraagritsikaid ja madagaskari sisiprussakaid. Ekspositsioonist läksid välja küsimärktarakanid, toakilgid, maisimadu, kuldhamstrid ja laborirotid.

Laste loomaaia alpakasid, kitsetallesid ja küülikuid harjutati jalutama rihma otsas. Külastajate poolset lisa söötmist söödagraanulitega laste loomaaias ei toimunud, jätkati hobuseharjadega kitsede harjamise võimaldamist külastajatele, mis leidis väga head vastukaja.

Koolivaheaegadel töötasid laste loomaaias vabatahtlikena ja lepinguliste abilistena loomaaia looduskooli õpilased, praktikandid ja teised huvilised, kokku 11 noort. Lisaks said 10 gümnaasiumiõpilast Tallinnast, Tartust, Haapsalust ja Viljandist tutvuda laste loomaaia ulukihooldaja tööga töövarjupäevade raames. Heategevuslikul korrastustööl kitseaediku külastajakõlblikuks muutmisel käisid abiks Balti Keskkonnafoorumi töötajad. Pelgulinna Gümnaasiumi 10. klassi õpilased aitasid loomadele talveks kibuvitsamarju koguda. Eesti Skaudi Tormilinnu lipkonna 10 last koos juhendajaga said töökogemuse eluslooduse klassi pisikeste lemmikloomade hooldamisel. Alpakade pügamise, villa töötlemise ja toodete

valmistamise ning turustamisalast koostööd jätkati EKA magistrandiga, alpkasid aitasid pügada Wile Alpaca Farmi töötajad.

Kevadpoolaastal toimusid laste loomaaias laupäeviti infotunnid, kus anti nõu kodu- ja lemmikloomade pidamise kohta.

2.3.6 Loomaaia raamatukogu

- Võeti arvele ja sisestati andmebaasi uusi raamatuid – 126 tk.
- Täiendati raamatukogu loomaaiale oluliste teavikutega.
- Parandati ja muudeti raamatukogu süsteemi, korrastati venekeelsete teavikute liigitust.
- Parandati vigaseid ja teisaldati ümbertöstmise käigus tekkinud topelt bibliikirjeid - 121 tk.

2.3.7 Üritused, tellitud üritused ja loengud

Loodushariduse osakond korraldas üritusi ja viis läbi projekte aasta jooksul kokku järgmiselt: jaanuaris 4, veebruaris 4, märtsis 13, aprillis 20, mais 16, juunis 21, juulis 13, augustis 14, septembris 9, oktoobris 15, novembris 4 ja detsembris 8.

Ettevõtted ja eraisikud kasutasid keskkonnahariduskeskuse ruume ja loomaaia piknikuplatse 130 korral mitmesuguste koolituste, seminaride, töötubade ja muude ürituste läbiviimiseks. Loodushariduse osakonnalt telliti juurde 40 korral loengu, töötoa või ekskursiooni läbiviimine.

Läbi viidi kokku 3 loengut Tallinna Keskraamatukogus, Kalamaja põhikoolis ja Narva Laste Loomemajas.

Aastaringelt toimusid Aleksei Turovski esinemised ja loengud KKHK-s toimunud konverentsidel ja seminaridel, loengud erialaarstidele, lastele ja õpilastele, ministriumide töötajatele jt-le. Kokku 10 tellitud loengut, kus osales kokku 595 inimest.

2.3.8 Koostöö- ja ühisprojektid

- Loomaaia sünnipäeval, 25. augustil, kuulutati koostöös Tallinna Loomaaia Sõprade Seltsiga välja Aasta Loomaaia Sõber - Talot AS.
- KIK projekti nr 11821 „Püsinäituse loomine Tallinna loomaaias paiknevasse salumetsa ja selle kasutamine loodusharidustöös“ tekstide koostamine, materjali kogumine, tööde organiseerimine, teostamine ja aruandlus.
- Välisprojekt “Nutikad loomaaiaid - Smart Zoos. Cross-border service package for creative adventure learning in the zoos of the Central Baltic Region“ (vt punkt 1.5 Välisprojektid). Projekti kasusaajad on linna üldhariduskoolid jm haridusasutused, õpilased ja õpetajad, lapsevanemad, loomaaia külastajad, Tallinna linn jt. Toimus aktiivne mängude väljatöötamine ning külastajatelt tagasiside kogumine. Projekti raames soetati 3 tahvelarvutit. Loomaaia töörühm - Lager, Makarova, Laja, Maanso.
- LoLoLo (Loodusteaduslik Loovtöö Loomaaias) – Kolmandat aastat toimusid 8.-9. klassi õpilastele suunatud loodusteadusliku loovtöö kirjutamise kursused, mille eesmärgiks on suurendada õpilaste huvi loodusteaduste vastu ning tõsta teadlikkust loomaaias olevatest uurimistöö võimalustest. Toimus viis praktilist seminari. Osales 13 õpilast kuuest erinevast Tallinna ja Harjumaa koolist: Vene Linnamäe Lütseumist, Mustamäe Humanitaargümnaasiumist, Audentese Erakoolist, Järveotsa Gümnaasiumist, Vanalinna Hariduskolleegiumist ja Tabasalu Ühisgümnaasiumist. Kursuse raames valmis 7 praktilist loovtööd.
- Euroopa Sotsiaalfondi programmi “Täiskasvanuhariduse edendamine ja õppimisvõimaluste avardamine” raames korraldati koostöös Tallinna Kopli Ametikooliga Tallinna loomaaia töötajatele 2017. aasta II poolaastal “Loomaaia talitaja lühikursus I“

paralleelselt eesti ja vene keeles. Kursuse lõpetas 23 ulukihooldajat. Lisaks kuulati loenguid, mis aitasid lahti mõtestada teadusliku liigikaitse aluseid loomaaedades ning edukalt toime tulla loomaaia töös ette tulevate teenindusolukordade lahendamistega.

- EKA Suveakadeemia raames viidi ellu rahvusvaheline projekt „Toys for Elephants“. Projekti käigus said 21 tudengit 7 riigist võimaluse uurida loomade käitumismustreid, loomaaia tingimustes stressitegureid ning võimaluse neid leevendada. Õppejõudude ja talitajate nõu ja abiga sai valmistatud 5 mänguasja loomaaia elevantide jaoks. Objektide loomisel kasutati suuremõõtmelisi ja tugevaid jääkmaterjale taaskasutuse kontekstis.
  - EKA sügissemestri õppeaine „Sissejuhatus disaini“ toimus koostöös loodushariduse osakonnaga. Tulemuseks olid innovatiivsed lahendused turunduse ja hariduse alal.
  - Projekti „Jääkaru uus kodu“ avamise raames viis osakond läbi üritusi ja ekskursioone ning andis selgitusi infopunktides.
  - 6 mobiilset õpperada loomaaias on www.avastusrada.ee keskkonnas.
  - Lastekirjanduse keskuse ühisprojekti Laste Vabariik – EV 100 osalemine. Loomaaia mängulise stendi koostamine, viidi läbi kaks töötuba ringreisi ajal – Kuusalus ja Loksal.
  - Koostöö AS Vunderiga loomaaia loomade piltide ja tutvustava tekstiga vihikute ja kaustikute sarja (8) kujundamine ja tootmine, vihikute müük ka loomaaia kaupluses.
  - Muuseumiöös Öös on mängu osalemine 20.05. Seiklusrada nii eesti kui vene keeles, loomaaia asukatele mänguasjade meisterdamine, auditooriumis loeng mängudest loomariigis A.Turovskilt, loodusfilm.
  - Loomaaia sünnipäev ja loodushariduspäev
25. augustil tähistas loomaaed oma 78. sünnipäeva loodushariduspäevaga. Looduskool alustas registreerimist algava õppeaasta huviringidesse. Infopunkt andis vastuseid kõigile huviringe puudutavatele küsimustele. Loomaaias oli avatud 6 erineva haridusliku sisuga infokioski, kus sai teada erinevate loomade ja loomarühmade kohta infot.
- Teadlaste Öö Festivali raames toimus Tallinna loomaaia üritus 29.09., millel osales ligikaudu 175 inimest. Tasuta öised loomaaia ekskursioonid (eesti keeles) ning väitluspaneel teemal „Loomaaiad – eetilised või mitte!?“.

2.3.9 Loomaaia tegevuse kajastamine raadios ja televisioonis

Loomaaia töötajad kajastasid loomaaia tegevust Raadio El mari 2 saates, KUKU raadio 1 saates ning lisaks 51 saadet 1 kord nädalas “Loomult loom”. Venekeelses kanalis Raadio 4 kajastati tegevust 9 saates ja lisaks saatesarjades “Maine sodiaak” ning “Ljuboznaika”. Osaleti ka kanalite Russkoje Radio ja Tallinna TV saadetes ning anti intervjuusid ERR-i kanalitele ja TV3-le. Eraldi saated loomadest tehti ETV2 kanalile (Lastetuba). Osaleti ETV Terevisioonis, Jõulutunnelis ja ETV+ Tvoi Vetšer saadetes.

2.3.10 Trükised ja õppematerjalid, sotsiaalmeedia

Trükistest koostati koostöös Vunder AS-ga loomaaia vihikute, kaustikute ja käsitööpaberite sari koolidele koos loomaaia loomade fotode ja kirjeldustega. Koostöös NordArt Group Ühing MTÜ-ga alustati kahe värvitava postkaardikomplekti koostamist - kaitsealused liigid Eestis ja Ohustatud liigid Tallinna loomaaias, kokku 30 postkaarti. Koostati loomaaia kalender 2018 - Jääkaru aastaring.

Tallinna Loomaaia põhilisemad infokandjad avalikkusega on sotsiaalmeedia kanalid. Hetkel on kasutusel Facebook ja Instagram. 2015. aasta alguses oli FB 10 026 jälgijat ja 31.12.2016 oli see arv kasvanud 14 153-ni. Kasvu tõstmiseks viidi aasta jooksul ellu auhinnamänge, tehti sihitud reklaami ja koostöökampaaniaid. Populaarseks osutusid ka lood ja pildigaleriid loomadest. Suvel loodi Tallinna loomaaiale Instagrami kasutaja, mis kogub jõudsalt jälgijaid. 31.01.2017 seisuga jälgis seda kanalit 680 inimest.

2.5 Haldustegevus

Enamus loomaaia hoonetest ja osa taristust on aastakümnete jooksul amortiseerunud ning takistavad töö normaalset toimimist (nt vajavad remonti või rekonstrueerimist külmade kiskjate maja, ladu, söödaruum jt). Alates aastast 2016 on veetrassides olnud kokku 5 suuremat avariid, mille käigus on kaotatud 3000 m³ vett. Samuti elavad paljud liigid nõukogudeaegsetes ajutistes ruumides. 2018. aastal puudub meil üldplaneering, mis on vajalik loomaaia füüsilise keskkonna kui terviku kujundamiseks.

Märgatav edasimineku on toimunud kommunikatsioonivõrgu ja IT-taristu arengus (nt suuremas osas toimib kommunikatsioonisüsteem valguskaabli võrgul). Vee- ja elektrisüsteem on samuti suures osas uuendatud.

Hetkel saame pakkuda küllastajatele parkimisteenust Ehitajate teel paikneva läänevärava ühes toimivas väikeses parklas aastaringselt ning suures välja ehitamata parklas ainult suvel kuivade ilmadega. Paldiski maanteel paikneva põhjavärava juures kasutavad loomaaia küllastajad sealset avalikku parklat. Parkla tööd korraldab sisevalve osakond.

Tallinna Loomaaia sisevalve osakond tagab avaliku korra ning kollektsiooni ja muu vara kaitse ööpäevase patrullimise, kontrolli tehniliste valveseadmete üle, pideva kontrollrežiimi pääslates, kontrolli ja igakülgse abi ürituste korraldajatele ning muude struktuursete allüksuste vastavate töötajate viivitamatu informeerimise töövälisel ajal avastatud lohakustest ja tehnilistest rikestest.

Patrullimise tulemusena fikseeriti järgmised rikkumised:

- peeti kinni loomaaia territooriumil avalikku korda rikkunud isikud - 13 (alkoholijoove);
- avalikku korda rikkunud 2 koera;
- vormistati 17 hoiatust;
- politseile anti üle 2 korda rikkunud isikut;
- infotahvlite lõhkumisest teavitati 22 korral;
- avastati sulgemata uksi-aknaid 11 korral.

Loomaaias toimunud massiürituste käigus vanematest hälbinud lapsi otsiti üles ja viidi vanematega kokku 17 (2016.a – 6) juhul ning 18 korral tagastati küllastajatele nendelt kaotsiläinud mobiiltelefone, fotoaparaate, raha, dokumente, rõivaid, autovõtmeid jm isiklikku vara. Laste eksimise arv tingib vajaduse kaaluda võimalust territooriumil välja ehitada üldine väljuhäälne teavitussüsteem. Süsteem on vajalik kõrgendatud ohuriski tõttu ka muu operatiivinfo üheaegseks levitamiseks kogu loomaaia territooriumil.

Koostöös lepinguliste partneritega jätkati rahaliste võimaluste piires valve- ja seiresüsteemide täiustamist ning uuendamist. Kontrolliti olukorda hoonetes ja rajatistes, kust tuli põhjendamatuid häiresignaale 102 korral, millest paljud osutusid süsteemide amortiseerumisest tingitud häireteks. Tulevikus peab pöörama tähelepanu hooajaliste töötajate koolitusele ja kohusetunde tõstmisele.

Telgilaenutust, mille puhul sisevalveosakonna ülesandeks on telgi operatiivne paigaldamine tellitud paika ja õigeaegne demontaaž, kasutati 35 korral.

Tasulises parklas osutati parkimisabi 41 korral.

Aiandus- ja heakorralase tegevusvaldkonna põhikirjaliseks eesmärgiks on pidada ja eksponeerida taimekollektsiooni, luues sellele võimalikult soodsad kasvutingimused ning suurendades vajadust ja võimalust mööda nende botaanilist, aianduslikku ja didaktilist väärtust.

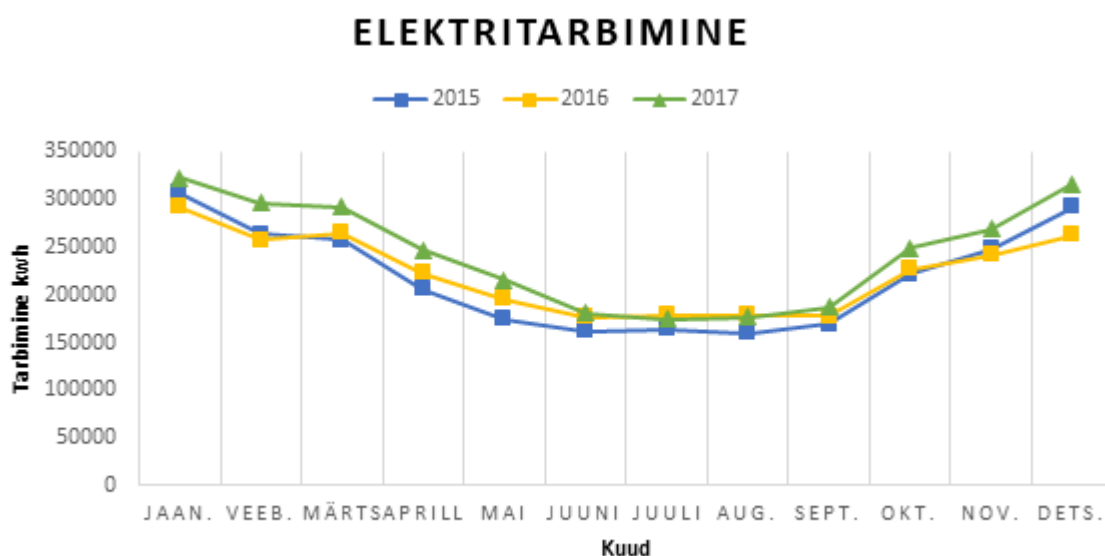
- Organiseeriti haljastustööde teostamist Rahvusvahelise EstYes organisatsiooni 16 vabatahtlikule (10 päeva x 4 tundi x 16) kokku 640 tundi.
- Korraldati põhitööst vabal ajal vabatahtlike abiliste töö 102 (a 3 tundi) inimesele kokku 255 tundi.
- Organiseeriti heakorra ja haljastustööd kahele Õpilasmaleva rühmale (10 päeva x 4 tundi x 30) kokku 1200 tundi.
- Osakond on õppepraktikabaasiks Tallinna Kopli Ametikooli aianduse eriala õpilastele ja 2017. a võimaldati ettevõttepraktikale 2-le aianduse eriala õpilasele (haljastuse, puuvilja- ja köögiviljakasvatuse osas 20 päeva x 8 tundi x 2 = 320 tundi).
- Tallinna Kopli Ametikooli kinnisvarahoolduse õppegruppide õpilased teostasid loomaaias oma praktilisi töid.
- Teostati mesilaste pidamise ja ekspositsiooni arendusega seotud tegevusi.
- Korraldati insektaariumi tööd.
- Tegeleti ja osaleti Vivacolori värvipäevaga seotud üritusel ja töodel.
- Täideti täiendavaid tööülesandeid seoses Polaariumi avamisega.

Hooldusalane tegevus

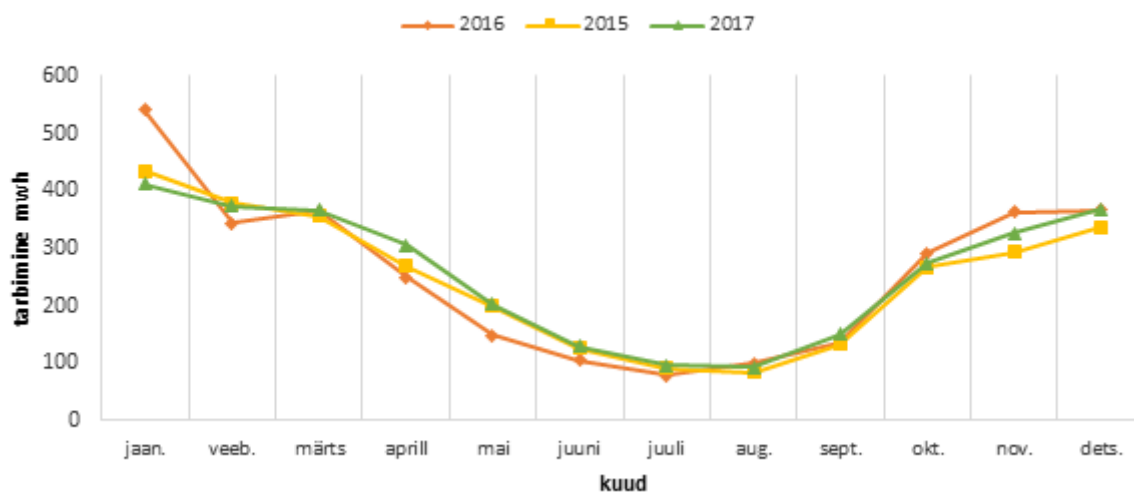
Tabel 9. Energiavarustus

	2015	2016	2017	
Elekter	2676 tuh kWh	2891 tuh.kWh	2930 tuh.kWh	+ 1,3 %
Küte	2974,95 MWh	3096,095 MWh	3100,00 MWh	+ 0,1 %

Joonis 1. Elektri- ning soojusenergia tarbimine.

soojusenergia tarbimine

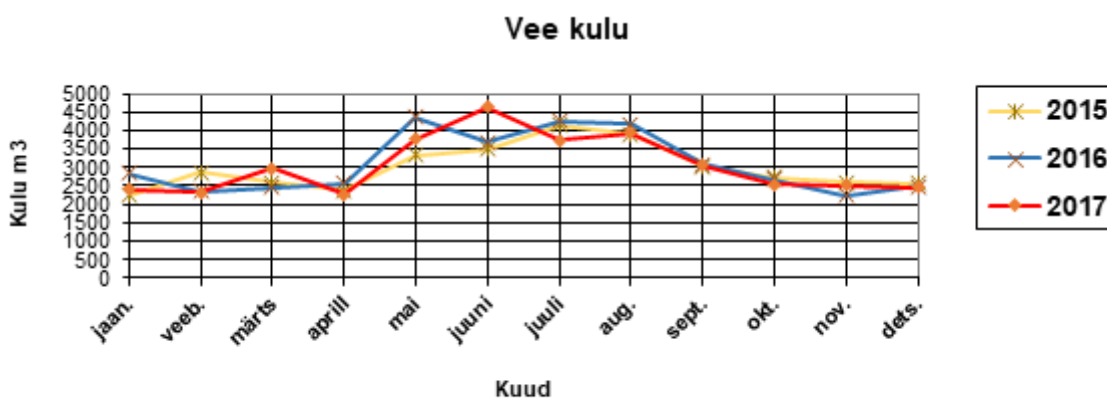

Tabel 10. Veevarustus

	2015	2016	201	
Vesi linnavõrgust	34,8 tuh m ³	37,2 tuh m ³	36,4 tuh m ³	-0,2 %
Vesi oma puurkaevudest	35,7 tuh m ³	36,7 tuh m ³	41,3 tuh m ³	+ 12,5 %

Elektrienergia tarbimine suurenes 1,3 % võrreldes 2016. aastaga (Joonis 1. Elektri- ning soojusenergia tarbimine). Sooja tarbimine suurenes 0,1 % võrreldes 2016. aastaga. Linnavõrgust vee tarbimine vähenes 0,2 % võrreldes 2016. a. Vee tarbimine oma puurkaevudest suurenes 12,5 % võrreldes 2016. a (Joonis 2. Vee kulu)

Joonis 2. Vee kulu

Likvideeriti kolm avariid magistraalvõrkudes:

- PK-3 purunenud malmtoru asendamine;
- alpinaariumis lumeleopardi aediku lähedal lõhkenud veetoru asendamine 20 m lõiguga;
- guanako aedikus, lõhkenud toru maja all, veetrass välja vahetatud.

Lisaks hooldusele teostati suuremaid jooksva remondi töid järgmistel objektidel:

- laoruum veterinaaridele;
- veevõtukoha ehitus Miilude uue varjualuse juurde (AS Terrat);
- söödaköögi kontori remont;
- gauri siseruumi põrandade betoneerimine;
- piisonite vaheaed;
- ninasarvikute põrandakütte toide ja kilp;
- Polaariumi ettevalmistus ekspluatatsiooniks (lisakarjused, jootjate tugevdamine, transport, jne);
- stendide katuste uuendamine;
- lumekoristus territooriumil ja parklas;
- pinnase vedu ja tasandamine aedikutes.

Teiste osakondade poolt esitati aasta jooksul ühtekokku 489 tellimust väiksematele remonttöödele ja 315 töötellimust elektrikutele.

Loomaaia transpordivahenditele ja mehhanismidele on aasta jooksul kulunud kütust kokku:

diiselkütust	26 079,79 liitrit;
bensini	2 131,82 liitrit.

Loomaaia transpordivahendeid on hooldatud ja remonditud summas 29 654 eurot.

Väljastpoolt loomaaeda tellitud transpordivahendeid ja mehhanisme kasutati 141,35 tunni ulatuses, millest:

tõstukit	11,00 tundi;
kallurit	15,50 tundi;
kraanat	32,45 tundi;
upitajat	19,25 tundi;
ekskavaatorit	63,15 tundi.

Tarniti järgmistes kogustes materjale:

betoonsegu	20,50 m ³ ;
liiva	760,00 tonni;
sõelutud kruusa	420,20 tonni;
killustikku	119,80 tonni;
kiviliiva	36,40 tonni.

Tabel 11. Hooldusosakonna transporditud ja käsitsi maha laaditud materjal ning sööt:

	2016	2017
rohu haljasmass	106 100 kg	92 320 kg
Hein	285 970 kg	328 064 kg
Saepuru	3 422 kt	3 312 kt
Söödaoksad	905 koormat	927 koormat
kuivsööt, jõusööt	218 235,52 kg	221 134,94 kg

Jäätmekäitlus

Loomaaia korrastustööde käigus veeti ära mittevajalik puitmaterjal ja segajäätmed, kokku 450 m³. Veeti ära 62 koormat kasutatud söödaoksi. Utiliseeriti musta ja värvilise metalli jäätmeid Cronimet Eesti OÜ vahendusel 52 0007 tonni, mille tulemusena laekus Tallinna Loomaaiale 9 321,83 eurot.